

CERCETĂRILE de la Valea Lupului-Iași, începute în 1953 și continuate în 1954, s-au efectuat pe o scară mult mai largă în 1955, în intervalul de la 1 iulie la 31 octombrie, lucrările desfășurându-se sub formă de sondaje și supraveghere arheologică în două puncte năi importante: pe locul așezării neolitice din faza Cucuteni B de pe lobul vestic al terasei și la movila mare din marginea șoselei Iași-Tg. Frumos. În general sondajele efectuate de colectivele Academiei R.P.R. în aceste locuri de la Valea Lupului au avut un caracter de salvare.

În planul de cercetări al șantierului au fost prevăzute următoarele obiective:

a) continuarea lucrărilor de supraveghere arheologică pe întreaga suprafață afectată lucrărilor mari de caracter obștesc.

b) Efectuarea unor sondaje mai mari în colțul VSV al terasei, pe locul așezării neolitice din faza Cucuteni B. Cu acest prilej urma să se verifice topografic și stratigrafic și celelalte resturi ale așezărilor din vremea orînduirii comunei primitive și de la începuturile îndepărtate ale feudalismului, obținîndu-se cît mai multe date în legătură cu diferite aspecte de cultură materială din aceste așezări.

c) Continuarea săpăturilor la movilă, pe care am început s-o cercetăm metodic din 1953, întrucît în 1955 acest important obiectiv arheologic urma să fie nivelat de beneficiarul lucrărilor de caracter obștesc. Prin săparea movilei s-a urmărit atît precizarea construcției ei, cît și cronologia mormintelor pe care le conține.

A. DESCOPERIRILE DE PE TERASĂ

Săpăturile de pe botul terasei, pe locul așezării neolitice Cucuteni B, au început prin trasarea a patru șanțuri paralele (I—IV) de 1×30 m, orientate NS și perpendiculare pe marginea de sud a terasei. Cu ajutorul acestor șanțuri s-au semnalat resturile de platforme a cinci locuințe neolitice din faza Cucuteni B și ale unei așezări de tip «*șolniki*», de la începutul primei epoci a fierului, în dreptul șanțului III. Pentru delimitarea locuinței de tip *șolniki*, perpendicular pe șanțul III s-au trasat douăsprezece șanțuri de control, $A_1 - F_1$ și $A_2 - F_2$, de 1×15 m și la 2,50 m distanță între ele. În timpul săpăturilor capetele de sud ale șanțurilor II, III și IV au fost prelungite cu încă 10 m, efectuîndu-se și două lărgiri, una mai mare între șanțurile I și II, iar a doua mai mică spre capetele de vest ale șanțurilor $A_1 - C_1$, în dreptul platformelor a trei locuințe și a unei anexe cucuteniene din cele cinci semnalate (fig. 1).

Paralel cu săpăturile metodice executate de către colectivul Academiei R.P.R. în cadrul sondajelor arheologice, șantierul de caracter obștesc a efectuat mai multe

* Lucrările au fost conduse de un colectiv alcătuit din: M. Dinu (responsabil) și studenții: C. Buzdugan, I. Ioniță, Em. Motovelea, I. Ordentlich, G. Popa, I. Saint-

Pierre, D. Teodoru, V. Ursache, de la Facultatea de Istorie-Filologie din Iași.

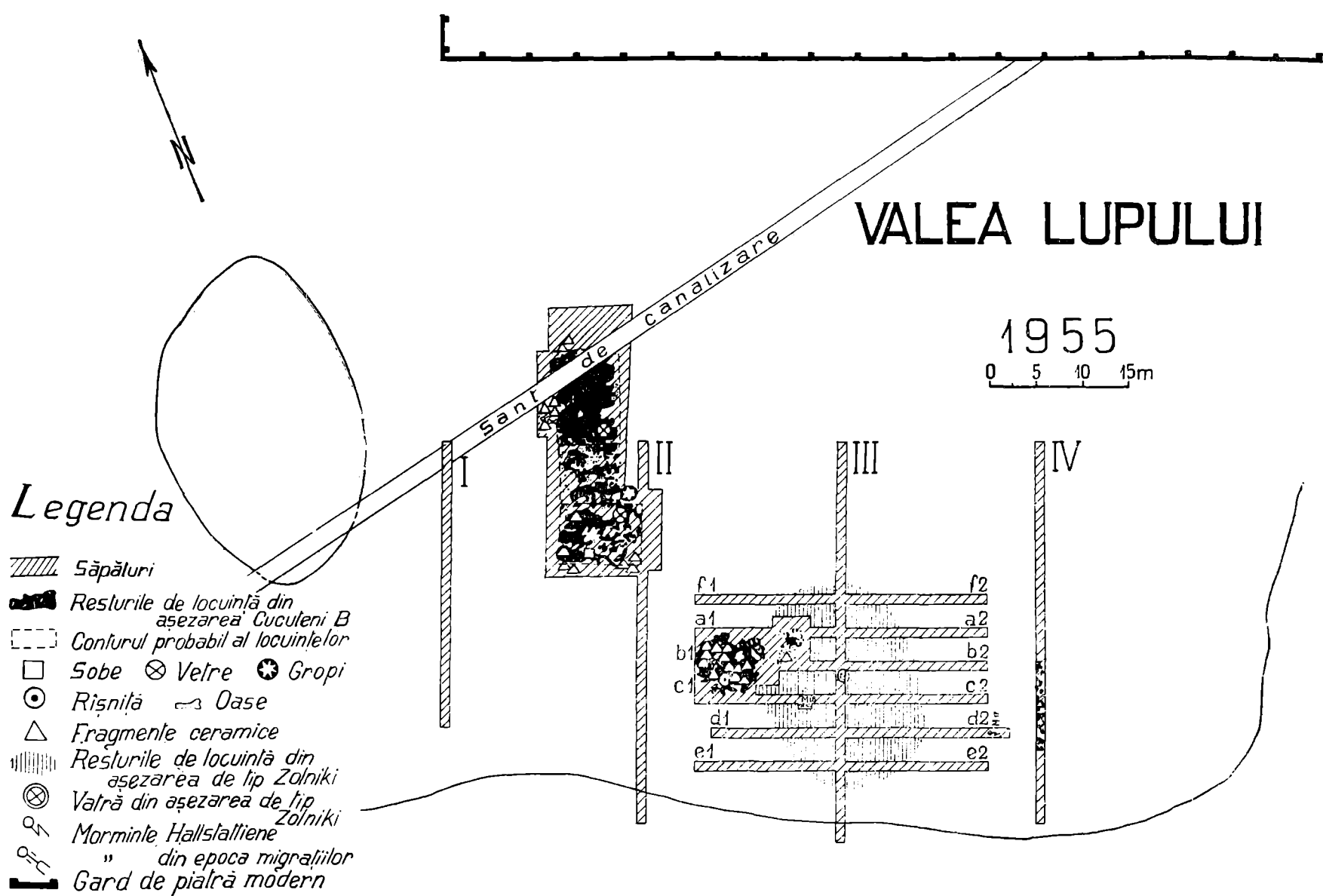

Fig. 1. Planul sondeierilor din așezarea Cucuteni B.

lucrări de sapă în diferite puncte de pe suprafața terasei, descoperindu-se cu acest prilej o serie de morminte din prima epocă a fierului și a migrațiilor, precum și mai ales resturi de locuire din vremea orînduirii comunei primitive și epoca migrațiilor, dintre care cele din faza Cucuteni B prezintă o deosebită importanță.

Aceste descoperiri noi au completat informațiile noastre cu privire la societatea omenească de aici, de la sfîrșitul culturii Cucuteni, din prima epocă a fierului și din epoca migrațiilor.

Stratigrafia. Peste solul galben lutos, amestecat cu nisip foarte fin, se suprapune un strat de pămînt galben murdar, gros de 0,30—0,50 m, în care, prin cercetările din anul precedent, s-au descoperit resturi sporadice neolitice de tip Criș. Peste acest sol s-a depus un altul de culoare cafenie, a cărui grosime medie este de 0,40 m. În acest sol zac resturile de vîlătuci, fragmente ceramice și oase de animale din așezarea neolitică Cucuteni B, care este bine reprezentată pe botul acestei terase. La limita sudică și sud-vestică a terasei, unde terenul prezintă pante mai accentuate, acest strat se subțiază treptat pînă ce dispare în solul cu humus recent lucrat. La rîndul său, solul cafeniu este suprapus peste solul mîzăros cu humus vegetal de culoare neagră-cenușie, gros de circa 0,30 m, căruia pe această terasă îi corespunde așezarea de tip *zolniki* de la începutul primei epoci a fierului. Cercetările din vara anului 1955 au demonstrat că stratul hallstattian se întinde atît pe lobiile estic și central, cît și pe cel vestic al aceleiași terase. În fine solul recent lucrat, gros de 0,15—0,25 m și de culoare neagră-cenușoasă, conține un amestec de fragmente ceramice Cucuteni B și C și în special fragmente de vase și oase de animale din așezarea de la începutul primei epoci a fierului. Tot în acest sol, între 0,10 și 0,20 m, s-au descoperit și cîteva fragmente ceramice din vase lucrate la roată, care provin dintr-o așezare sporadică din epoca migrațiilor (sec. III—IV e.n.). Asemenea fragmente au apărut în număr mult mai mare pe lobul sud-estic al terasei, în timpul lucrărilor de sapă din 1953.

1. Resturile neolitice de tip Criș

Cele mai vechi resturi descoperite în vara anului 1955 sînt reprezentate prin cîteva fragmente ceramice de la un vas lucrat cu mîna dintr-o pastă cenușie cu urme de pleavă în compoziția ei. Aceste fragmente descoperite cu ocazia săpării unei gropi mari la limita estică a terasei, în condiții stratigrafice nesigure, sînt similare celor de tip Criș de pe lobul vestic al aceleiași terase, care în 1954 zăceau în solul cafeniu deschis de sub stratul Cucuteni B¹.

Faptul că resturile de tip Criș apar sporadic pe această terasă, unde s-au făcut săpături destul de mari în suprafață și adîncime, ne determină să presupunem că ele pot fi puse în legătură cu o așezare Criș din apropiere, fie cu aceia din șesul Bahluiului, sondată în 1950², fie cu o alta dintr-un punct de pe terasă, neatins pînă în prezent prin lucrările de sapă.

2. Așezarea neolitică din faza Cucuteni B

Din așezarea neolitică Cucuteni B, cea mai întinsă dintre cele descoperite pe această terasă, au fost cercetate prin săpături metodice trei locuințe, o anexă și patru gropi de dimensiuni mari și mijlocii, precum și două cuptoare de ars oale, aceste din urmă fiind semnalate în cadrul săpăturilor de salvare. De asemenea, cu prilejul lucrărilor de nive-

¹ Cf. *Șantierul Hlincea-Iași. Cercetări arheologice de la Valea-Lupului*, în «S.C.I.V.», VI, 1955, nr. 3—4, p. 702,

² *Șantierul Valea Jijiei*, în «S.C.I.V.», II, 1951, nr. 2, p. 57 și urm.

lare, au fost deteriorate alte patru locuințe neolitice din faza Cucuteni B, reușindu-se să se salveze o parte din materialele găsite.

În urma descoperirii acestor locuințe, ca și a celor din campaniile precedente, s-au putut face observații în legătură cu distribuția lor în planul așezării, precum și relativ la felul cum au fost construite. Astfel, s-a constatat că locuințele de dimensiuni relativ mici (20 m², 30 m² și 60 m²) sînt dispuse în grupuri distanțate, compuse din trei, patru sau chiar mai multe locuințe apropiate.

Resturile locuințelor recent cercetate se prezintă sub forma unor platforme rectangulare de lut ars, orientate de obicei nord-sud. Aceste platforme, corespunzătoare podelei locuințelor, au fost construite *numai* pe blăni aranjate de-a latul casei, direct pe pămînt. Pe aceste platforme, care zac la adîncimea de 0,30—0,60 m, în solul cafeniu de la baza stratului cu cernoziom măzăros de culoare neagră, s-au găsit resturi sporadice din pereții locuințelor, precum și alte elemente de construcție din interiorul locuințelor.

Cîteva observații mai importante, în special în legătură cu inventarul și locul pe care-l ocupa acesta în interiorul locuinței, s-au putut face la locuința II, păstrată mai bine. Astfel, pe latura dinspre sud a locuinței, s-au descoperit o grădină de lut și mai multe fragmente de lipitură bine arsă și de formă arcuită, provenind, mai mult ca sigur, din partea superioară a cupolei de la o sobă-cuptor, orientată cu gura spre vest.

În afară de aceasta, în colțul vest—sud-vest al aceleiași locuințe, în apropiere de gura cuptorului și direct pe podeaua de lut ars, se găseau trei grupe de străchini întregibile, așezate una peste alta cu gura în jos. Tot în această locuință s-au descoperit și alte resturi, printre care o rîșniță plată din piatră, un vas cu silexuri calcinate, patru greutatea de lut ars, cîteva idoli antropomorfi și zoomorfi, precum și mai multe oase de animale domestice și sălbatice.

În colțul nord-estic al locuinței, sub vălătucii peretelui estic, prăbușit în afara platformei, s-a descoperit o vatră, printre dărămăturile căreia se găseau mai multe vase întregi și întregibile de tip Cucuteni B și C. Dintre acestea, unul «de uz casnic» era plin pînă la jumătate cu oase de animale.

Prezența *in situ* a acestui inventar ceramic întregibil ne face să presupunem că această așezare a încetat să mai existe în urma unui atac violent, probabil prin surprindere, într-un moment cînd localnicii își pregăteau cele necesare hranei.

În ceea ce privește anexa, situată între locuința 1 la nord (numai la 1 m distanță) și locuința 2 la sud, prin poziția și construcția ei, asemănătoare cu a locuințelor cucuteniene, poate fi considerată mai curînd un adaos sau o prelungire a locuinței 1.

În cuprinsul așezării s-au descoperit și două cuptoare de ars oale, care au fost săpate în întregime.

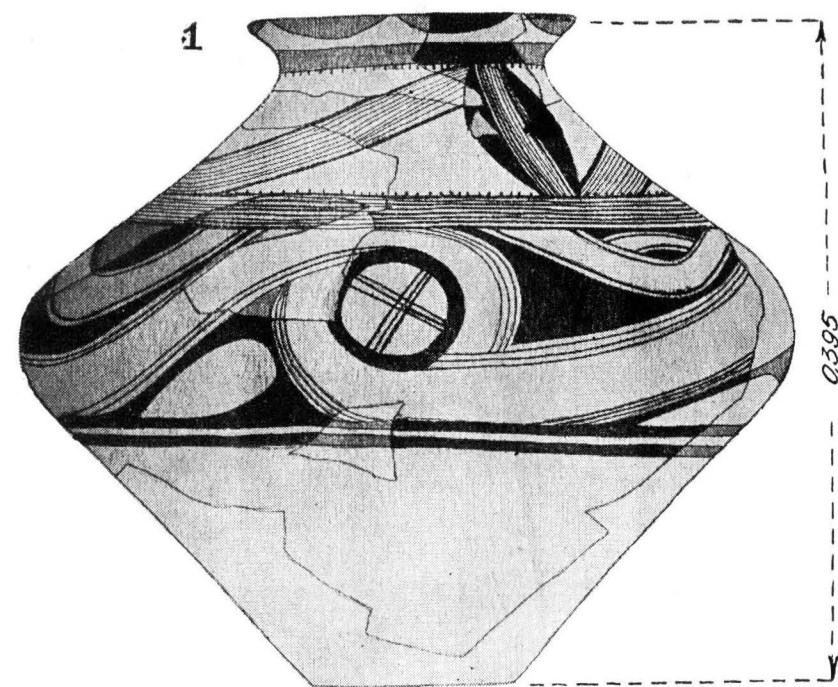
Primul, fragmentar, semnalat încă din 1953¹, era construit la fel ca și cel de-al doilea, mai bine păstrat.

Resturile cuptorului 2, atît cele două camere de foc, oval-alungite și despărțite printr-un perete longitudinal, cît și placa perforată de deasupra lor, se păstrau aproape în întregime. Adîncimea maximă a fundului cuptorului față de suprafața solului de la care a fost săpat este de 0,65 m.

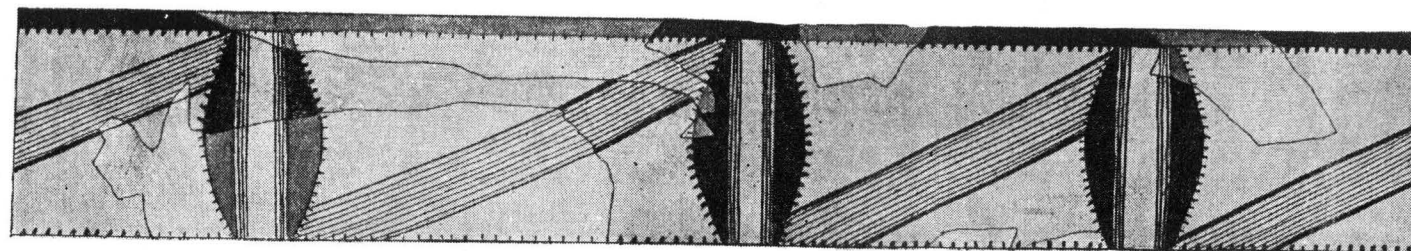
Cele două camere de foc au fost săpate în pămîntul sănătos, crușîndu-se din același sol și perețele central despărțitor.

¹ Cf. Șantierul Hlincea-Iași, în «S. C. I. V.», V, 1954, nr. 1—2, p. 247; M. Dinu, *Descoperirile arheologice de la Valea-Lupului Iași*, în «Analele Științifice ale Universității

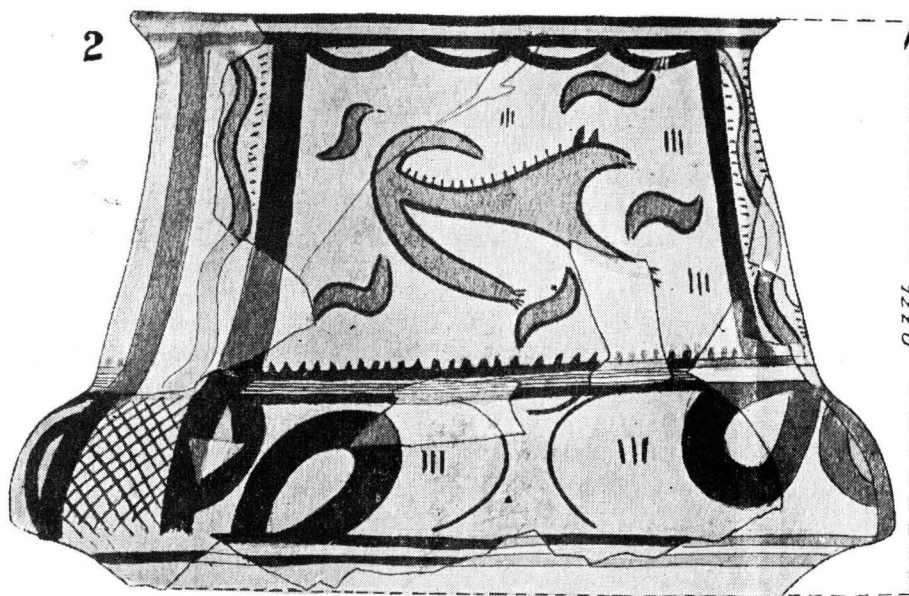
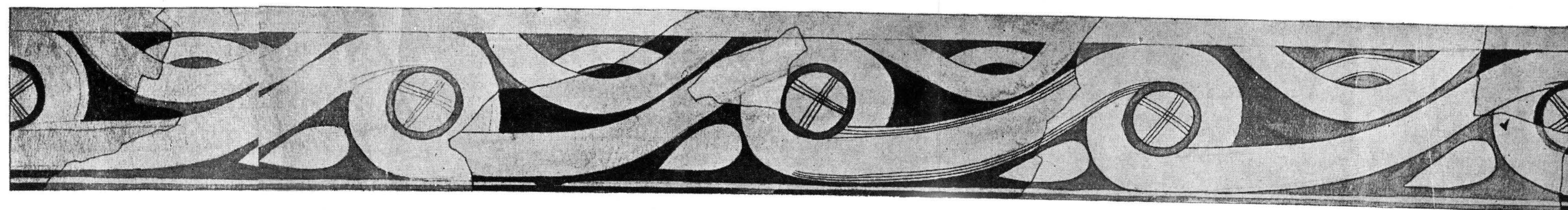
„Alex. I. Cuza“» (serie nouă), sect. III, 1955, T. I, fasc. 1—2, p. 67.

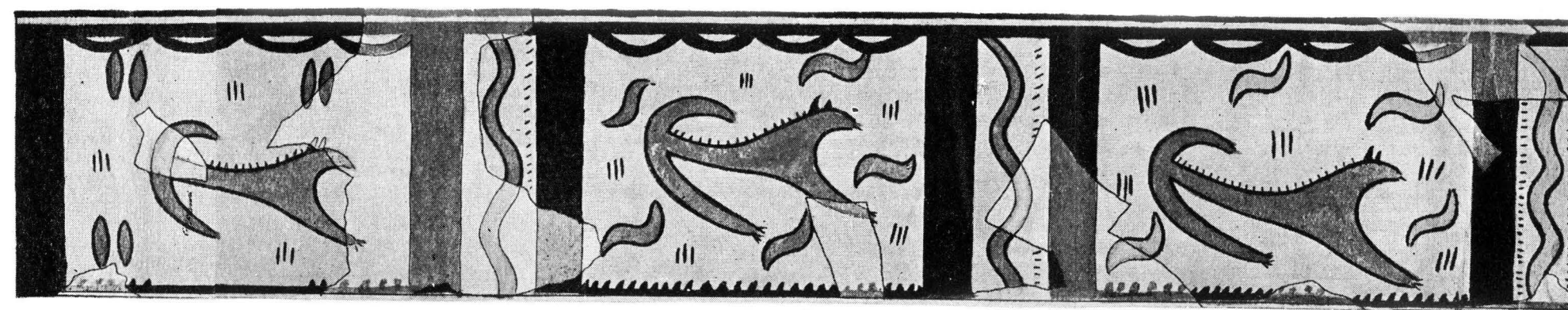
1 a

1 b

0.335

2 a

2 b

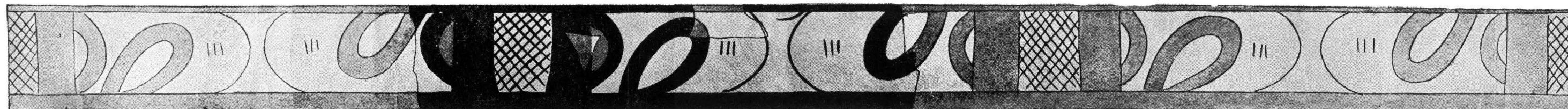

Fig. 2. — Ceramică pictată de stil g: (1) și ζ (2) din faza Cucuteni B.

Pereții camerelor de foc, inclusiv peretele central despărțitor, din lut simplu, sfărâmișos și fără păioase, nu se deosebeau de solul în care zăceau decît prin duritate și culoarea roșie-cărmizie datorită arderilor la care au fost supuși.

Pentru susținerea grătarului, alcătuit din mai multe rînduri de lipituri din lut amestecat cu pleavă, gros de 0,15 m, la partea superioară a pereților din interiorul fiecărei camere de foc s-a aplicat o serie de conuri, din lut amestecat cu pleavă. Peste aceste conuri, probabil după uscarea lor, s-a construit placa (grătarul). Extremitățile grătarului, sprijinite pe conuri și pe pereții exteriori ai camerelor de foc, erau arcuite în sus formînd o ramă de 0,15 m înălțime, la baza pereților camerei de ardere a vaselor, a doua parte importantă și componentă din construcția cuptoarelor.

În afară de aceasta, grătarul era perforat în dreptul camerelor de foc cu un număr apreciabil de găuri, dintre care douăzeci au putut fi trecute în plan. Găurile străpungeau grătarul permițînd pătrunderea căldurii din camerele de foc în camera de ardere a vaselor. În felul acesta se obținea o temperatură ridicată și oxidantă, într-un timp relativ mai scurt decît atunci cînd aceste orificii ar fi lipsit.

În ceea ce privește camera de ardere a vaselor, resturile păstrate au permis foarte puține observații. Este posibil ca aceasta să fi avut o formă tronconică cu vîrfurile retezate, care se acoperea în timpul arderii vaselor, și nu arcuită în formă de boltă.

Din inventarul așezării Cucuteni B fac parte și cele patru gropi de dimensiuni mari și mijlocii, dintre care una a fost descoperită în dreptul lobului sud-estic al movilei, în solul cafeniu peste care a fost construită movila. Aceste gropi, prin forma lor de clopot, de sac sau cu marginile în trepte și cotlonite, sînt asemănătoare cu acelea descoperite în 1953 și 1954 în aceeași așezare.

În solul de umplutură a gropilor s-au descoperit numeroase vase fragmentare, în cea mai mare parte pictate, așchii de silex, oase de animale domestice și sălbatice. Majoritatea acestui inventar, în special în gropile mari, este depus pe fundul gropilor, într-un strat gros de 0,20—0,35 m. Scopul practic al gropilor nu poate fi stabilit cu precizie; este posibil ca unele să fi servit drept gropi de resturi casnice, iar altele, în special cele mari în formă de clopot, drept gropi de provizie.

Din inventarul așezării Cucuteni B, descoperit atît în gropi cît mai ales în cuprinsul locuințelor, fac parte numeroase vase, unelte de producție din piatră, silex, os și corn, precum și obiecte de lut ars.

În ceea ce privește ceramica, care este cel mai bine reprezentată, se deosebesc trei specii: pictată, uzuală și de tip Cucuteni C. Ceramica pictată în stilul grupelor ε și ζ se caracterizează atît prin varietatea formelor și a dimensiunilor, cît mai ales a motivelor decorative.

După formă se deosebesc: vase cu umăr și gura în forme de pîlnie (fig. 2, 1), vase piriforme (fig. 3), vase cu gîtul înalt și gura larg deschisă (fig. 2, 2), străchini (fig. 4, 1—3), capace pahare, cești, vase miniatură etc.

Decorul vaselor cu umăr sau cu gîtul înalt, în stilul grupei ε sau ζ, este dispus de obicei în două zone orizontale, una superioară și alta inferioară, pînă sub îndoitura umărului, și delimitate prin linii groase sau grupe de linii paralele de culoare neagră. La unele din vasele din această categorie, zona superioară este împărțită în metope și decorată cu reprezentări animaliere schematizate, pictate în stilul grupelor ε (fig. 4, 5) și ζ (fig. 2, 2).

După poziția încordată a corpului, cu coama ridicată și forma labelor cu ghiare, animalele reprezentate indică carnivore în poziție de atac. Reprezentări asemănătoare sînt cunoscute și pe vasele pictate din așezările corespunzătoare de la Șipeniț¹ și

¹ Cf. O. Kandyba, *Schipenitz. Kunst und geräte eines neolithischen Dorfes*, Viena—Leipzig, fig. 19—20, 21, 23, 63—65.

Petreni¹ în U.R.S.S. precum și pe vasele pictate de la Trușești² și din alte așezări de pe teritoriul Moldovei, fiind puse în legătură cu influențele Asiei Anterioare³.

Vasele piriforme (fig. 3), pictate în stilul grupei ε, prezintă decorul metopic dispus într-o singură zonă pe umărul vasului. Motivele decorative, alcătuite din corpuri

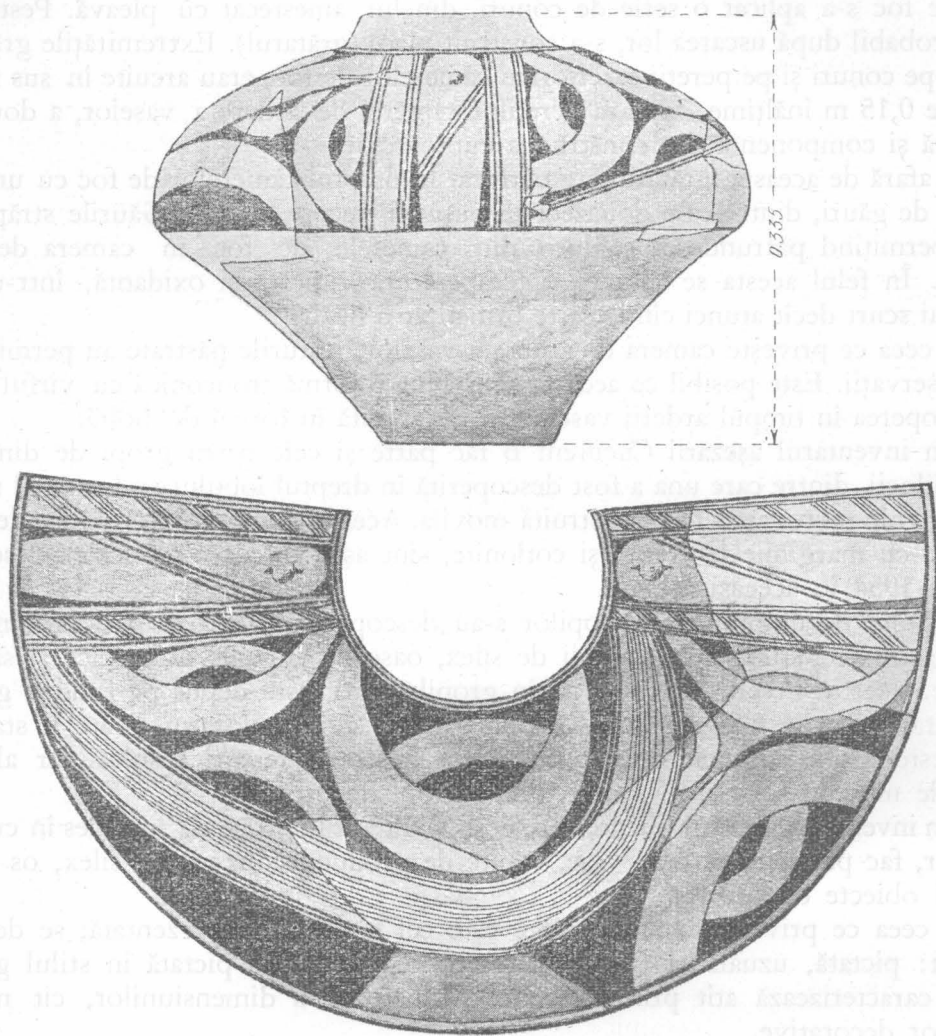

Fig. 3. — Vas pictat de stil ε din faza Cucuteni B.

ale spiralei în S cu pîlniile și perlele bine reliefate, pot fi întâlnite și pe vasele cu umă din aceeași grupă stilistică.

Dintre străchini, pictate de asemenea în stilul grupelor ε și ζ, două sînt caracteristice prin ornamentația lor. Una este pictată pe fața interioară, probabil în stilul grupei ε, și poartă unele elemente de tradiție mai veche ale grupei δ², reprezentate prin șiruri de puncte de culoare albă, aplicate de jur-împrejurul motivelor decorative principale de culoare neagră (fig. 4, 3). Cea de-a doua (fig. 4, 1), pictată la exterior, la partea supe-

¹ Cf. VI. Dumitrescu, *Notes concernant l'ornementation peinte zoomorphe et humaine dans les civilisations à céramique peinte de Roumanie et de la Susiane*, Buc., 1931, p. 7, fig 1—3.

² Cf. *Santierul Trușești*, în « S. C. I. V. », V, 1954, nr. 1—2, p. 16 și fig. 9.

³ Cf. R. Vulpe, *Figurine tberiomorphe de la civilisation Cucuteni B*, extras din « JPEK », vol. 12, 1938, p. 57 sqq.

rioară pînă sub umărul de frîngere al profilului, este decorată cu o bandă serpentiformă de culoare roșie și înramată cu negru în stilul grupei ζ .

Celelalte forme ale ceramicii pictate de la Valea Lupului sînt decorate cu motive frecvente în ornamentația vaselor din așezările Cucuteni B. În legătură cu gruparea

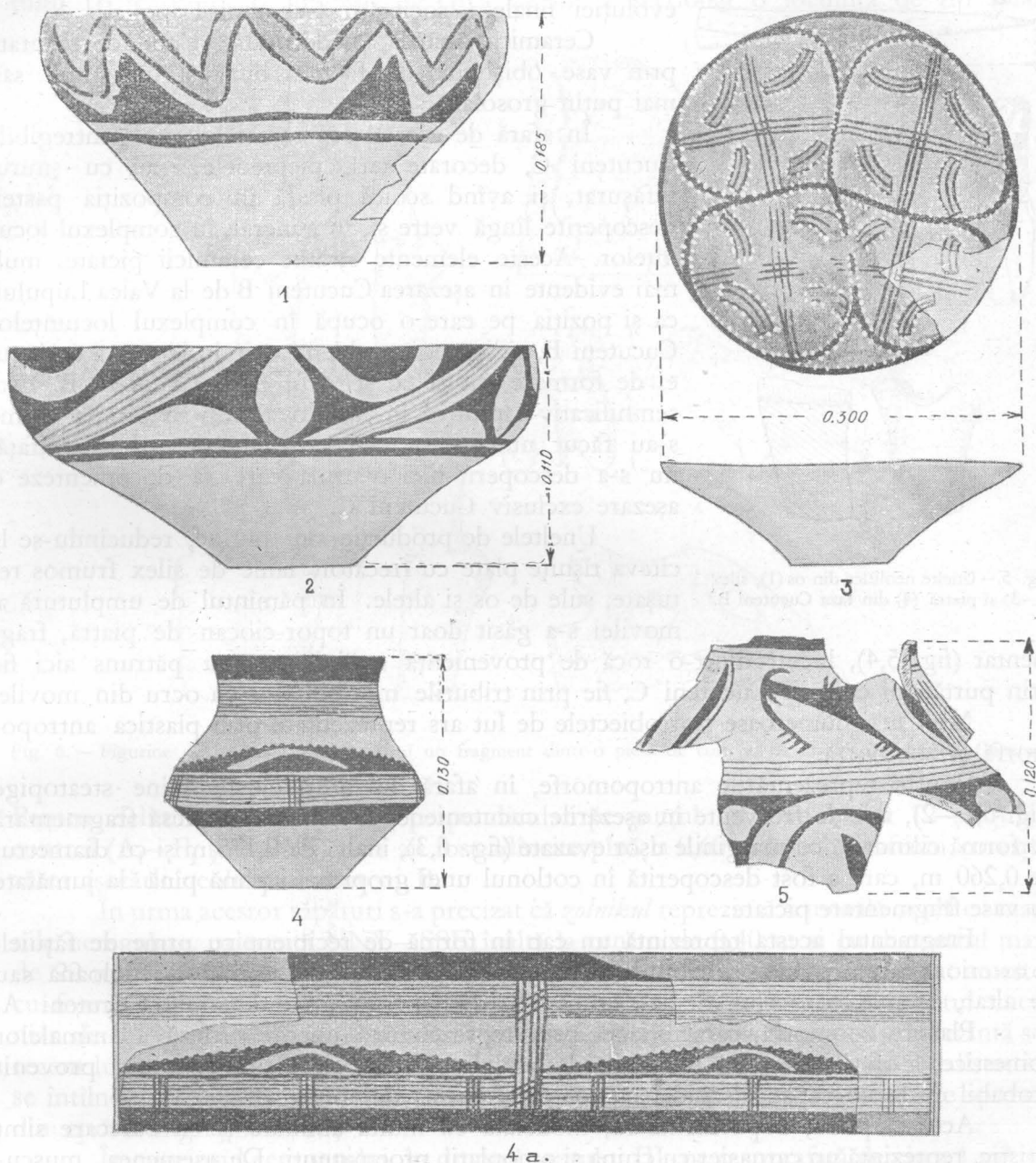

Fig. 4. — Ceramică pictată de tradiție δ^2 (3) și de stil ϵ (2, 4, 5) și ζ (1) din faza Cucuteni B.

ceramicii este de reținut faptul că în unele locuințe, de exemplu în locuința 2, vasele sînt decorate numai în stilul grupei ϵ , într-un caz însoțit și de elemente de tradiție δ^2 (fig. 4,3). Spre deosebire de acesta, în alte locuințe și în special în gropile mari de pe aceeași terasă, predomină ceramică pictată în stilul grupei ζ .

Locuințele sau grupurile de locuințe cu vase pictate *numai* în maniera unei grupe stilistice corespund probabil unei grupări pe familii a triburilor de la sfîrșitul neoliticului cucutenian, și mai ales unei probabile dezvoltări în timp a picturii ceramice Cucuteni B. Acestei probleme neurmărite suficient trebuie să i se acorde toată atenția, întrucît prezintă o deosebită importanță în cunoașterea evoluției finale a societății Cucuteni-Tripolie.

Ceramica uzuală, nedecorată, este reprezentată prin vase obișnuite de factură bună și mai mult sau mai puțin grosolană.

În afară de aceasta, se remarcă vasele întregibile Cucuteni C, decorate cu «pieptenele» sau cu șnurul înfășurat, și avînd scoică pisată în compoziția pasteii, descoperite lingă vetre și, în general, în complexul locuințelor. Aceste elemente străine ceramicii pictate, mult mai evidente în așezarea Cucuteni B de la Valea Lupului, ca și poziția pe care o ocupă în complexul locuințelor Cucuteni B, ridică noi probleme atît în legătură cu locul ei de formare, cît și cu sfîrșitul fazei Cucuteni B. Este semnificativ faptul că în Moldova, deși în ultima vreme s-au făcut numeroase cercetări metodice de suprafață, nu s-a descoperit nici o urmă care să documenteze o așezare exclusiv Cucuteni C.

Uneltele de producție sînt puține, reducîndu-se la cîteva rîșnițe plate cu frecător, lame de silex frumos rețușate, sule de os și altele. În pămîntul de umplutură al movilei s-a găsit doar un topor-ciocan de piatră, frag-

Fig. 5.—Unelte neolitice din os (1), silex (2—3) și piatră (4) din faza Cucuteni B.

mentar (fig. 5,4), lucrat dintr-o rocă de proveniență străină, care a pătruns aici fie prin purtătorii culturii Cucuteni C, fie prin triburile mormintelor cu ocră din movile.

Mult mai numeroase sînt obiectele de lut ars reprezentate prin plastica antropomorfă și zoomorfă.

Printre reprezentările antropomorfe, în afară de figurinele feminine steatopige (fig. 6,1—2), atît de frecvente în așezările cucuteniene, se remarcă o piesă fragmentară de formă cilindrică cu marginile ușor evazate (fig. 6,3), înaltă de 0,175 m și cu diametrul de 0,260 m, care a fost descoperită în cotlonul unei gropi mari plină pînă la jumătate cu vase fragmentare pictate.

Fragmentul acesta reprezintă un cap în formă de recipient cu urme de fățuieli la exterior, care provine probabil de la o piesă mare de cult, în formă de coloană sau de altar, asemănător celui de la Trușești¹, descoperit într-o locuință Cucuteni A.

Plastica zoomorfă, caracterizată prin reprezentarea uneori realistă a animalelor domestice, a oferit și o piesă deosebită de celelalte. Este vorba de un fragment provenit probabil de la un capac discoidal cu toartă în formă de animal (fig. 6,5).

Această piesă, după forma sa, modelată cu multă abilitate și cu oarecare simț artistic, reprezintă un carnasier cu crupa și omoplații proeminenți. De asemenea, musculatura gîtului, picioarele scurte și coada lungă reliefează trăsăturile caracteristice ale animalelor de pradă, probabil leul sau tigru. O piesă asemănătoare, descoperită la Podeiu-Tg. Ocna, tot într-o așezare Cucuteni B, a fost pusă în legătură cu reprezentările animaliere de pe vasele pictate din Asia Anterioară de la Tepe Giyan și alte localități, și datată după anul 2000 î.e.n.²

¹ Cf. Șaantierul Trușești, în «S. C. I. V.», IV, 1953, nr. 1—2, p. 14 și fig. 2.

² Cf. R. Vulpe, *op. cit.*, p. 64 și fig. 3 și 7.

3. Așezarea și mormintele hallstattiene

În cadrul sondajului efectuat pe lobul sud-vestic al terasei, în afară de resturile așezării neolitice Cucuteni B, s-au descoperit și altele mai noi, de la începutul primei epoci a fierului. Aceste resturi au fost mai bine documentate cu ocazia săpării șanțului III, care, pe o lungime de circa 22 m, a sectionat o locuință de tip *zolniki*.

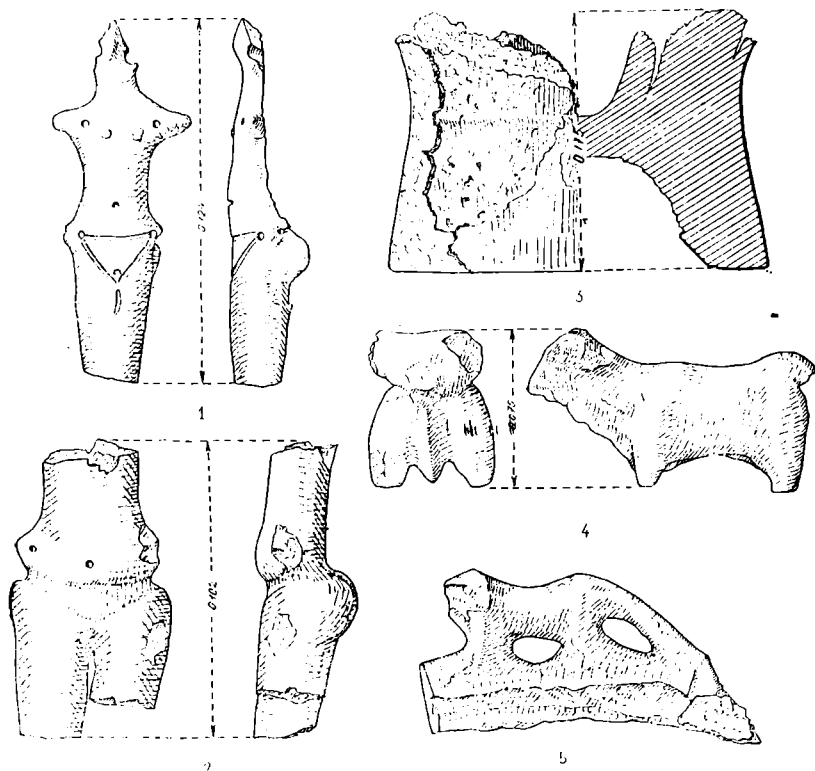

Fig. 6. — Figurine de lut ars (1—2, 4—5) și un fragment dintr-o piesă de cult (?) de lut ars (3) din faza Cucuteni B.

Pentru delimitarea cenușarului perpendicular pe șanțul III s-au trasat 12 șanțuri de control (A_1 — F_1 și A_2 — F_2), care au fost adâncite pînă la 0,60 m în solul cafeniu, corespunzător așezării neolitice Cucuteni B.

În urma acestor săpături s-a precizat că *zolnikul* reprezintă o movilă ovală cu marginile neregulate, orientată NNV—SSE, înaltă la centru de 0,40 m și cu diametrul maxim de 22 m (fig. 1). Această movilă, alcătuită dintr-o singură depunere de pământ amestecat cu foarte multă cenușă, zăcea în cernoziomul mazăros care suprapune stratul cucutenian de culoare cafenie. Ultima depunere, care acoperă movila de cenușă, reprezintă solul recent lucrat, gros de 0,15—0,20 m și în cuprinsul căruia, în afară de resturi hallstattiene, se întîlnesc și fragmente ceramice lucrate la roată, care provin dintr-o așezare sporadică din epoca migrațiilor.

În cuprinsul cenușarului, în dreptul șanțului III, pe o suprafață de circa 1 m², s-au descoperit mai multe bucăți de lipitură, extrem de friabile, din lut ars amestecat cu nisip și fără păioase, care provin probabil de la o vatră a locuinței. În afară de aceasta, din inventarul locuinței mai fac parte și fragmente ceramice și oase de animale domestice de oi, porcine, boi, cai, frecvente și în celelalte așezări similare de pe teritoriul Moldovei și de pe teritoriul de vest al R.S.S. Ucraina. O parte din aceste oase, după urmele prelucrării, dovedesc că au fost folosite ca unelte. Printre acestea se disting capetele de omoplați și coastele cu creștături pe margine (fig. 7, 6—7), un os fragmentar în

formă de seceră cu urme de cioplire din vechime (fig. 7, 5), o spatulă lucrată probabil dintr-o tibie (fig. 7, 4), sule (fig. 7, 8—9) și altele.

În ceea ce privește ceramica, se deosebesc două categorii de vase, dintre care una de calitate mai bună, de culoare neagră-cenușie și cu luciu la exterior, și alta mai grosolană, cu urme de flambare și cu cioburi pisate în compoziția ei.

Cele mai multe fragmente ceramice provin de la vase lucrate din pastă grosolană, unele în formă de sac cu marginea dreaptă, buza plată și ușor răsfrîntă, decorate pe gît

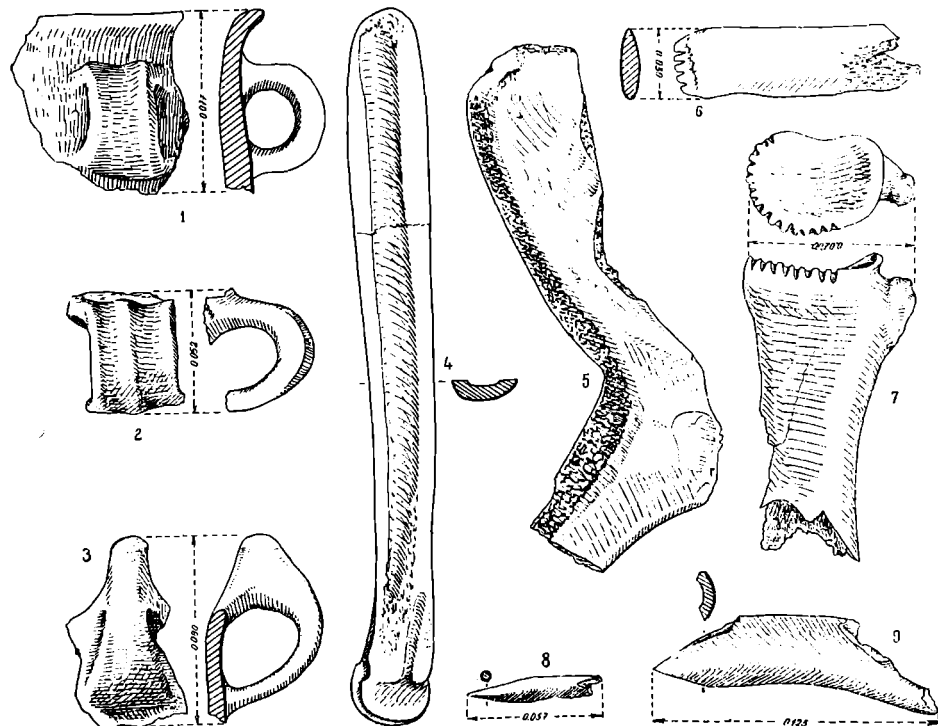

Fig. 7. — Torți de vase (1—3) și unelte din os (4—9) din așezarea de tip *zolniki* de la începutul primei epoci a fierului.

cu unul sau două șiruri orizontale simple sau alveolate, iar altele în formă de oală, cu corpul bombat și gura ca o pîlnie, ornamentat pe buză cu motive alveolare.

Spre deosebire de acestea, vasele borcan cu toartă din bandă lată aplicate pe umăr (fig. 7, 1) și ceștile cu torți supraînălțate sînt lucrate dintr-o pastă de calitate bună. Din inventarul ceramic al cenușarului secționat lipsesc deocamdată străchinile.

Relativ la torți, alături de toarta din bandă lată, uneori decorată la exterior cu o creastă mediană longitudinală (fig. 7, 2), se întîlnesc și torțile cu buton cilindric (fig. 7, 3). Aceste torți, atît de frecvente în așezarea corespunzătoare de la Trușești, apar pentru prima dată în *zolniki* de la Valea Lupului.

Cu toate acestea, lipsa în acest *zolniki* a ceramicii decorate cu motive incizate ca la Trușești¹, și chiar ca la Valea Lupului, în *zolnikul* de pe lobul central cercetat în 1953 și 1954², ne face să presupunem că acesta datează dintr-o etapă ceva mai tîrzie a Hallstattului timpuriu din nordul Moldovei.

Tot din această perioadă datează probabil și cele două morminte de inhumație cu schelete în poziție chircită, dintre care unul (M 16) s-a descoperit cu ocazia săpării

¹ Cf. Șantierul Trușești, în «S. C. I. V.», IV, 1953, nr. 1—2, p. 35, fig. 22.

² Cf. Șantierul Hlincea — Iaji, Cercetările arheologice

de la Valea Lupului, în «S. C. I. V.», VI, 1955, nr. 3—4, p. 706, fig. 16.

unei gropi mari la limita estică a terasei, iar altul (M 17) în cadrul sondajului, în apropierea *zolnikului* cercetat de pe lobul vestic al terasei.

Primul mormînt (M, 16) aparține unui om matur, cu scheletul culcat pe stînga și orientat cu capul ESE, care zăcea în solul galben, la 1,60 m adîncime. Al doilea mormînt (M 17) aparținea unui copil între 3 și 6 ani, al cărui schelet, culcat pe dreapta și orientat cu capul la vest, zăcea în solul brun al *zolnikului*, la 0,52 m adîncime deasupra lipiturilor unei locuințe Cucuteni B.

Cele două morminte, deși lipsite de inventar, pot fi datate în prima epocă a fierului și puse în legătură cu așezarea de tip *zolniki* din acel loc, atît după ritul de înmormîntare, cît și mai ales prin asemănarea cu alte morminte cu un inventar mai bogat, descoperite în campania anului 1953.

4. Resturi de locuire și morminte din epoca migrațiilor

Cele mai recente resturi arheologice descoperite în 1955 pe terasa de la Valea Lupului datează din epoca migrațiilor (sec. III—IV e.n.). Ele documentează o așezare sporadică și un cimitir cu morminte răzlețe răspîndite pe întreaga suprafață a terasei.

Resturile de locuire, caracterizate prin fragmente ceramice de la vase lucrate la roată din pastă cenușie, de proveniență locală, sau de la amfore romane tîrzii, au fost semnalate atît pe lobul vestic al terasei în cadrul sondajului, cît și la limita estică a aceleiași terase într-o depunere subțire cu urme sporadice, care zac la o adîncime mică de 0,10—0,20 m.

În afară de resturile de locuire, din aceeași epocă datează și cele două morminte (M 18 și M 19) descoperite recent, unul în cadrul sondajului, iar celălalt pe lobul central al terasei, la 0,40 m adîncime în solul cenușos al *zolnikului*. Dintre acestea M 19, aparținînd unui matur și mai bine păstrat, prezintă importanță mai mult din punct de vedere antropologic.

B. MOVILA

În stînga șoselei Iași—Tg. Frumos, pe aceeași terasă se află o movilă în suprafață de peste 3800 m², înaltă de 4 m și cu diametrul maxim de 70 m. Întrucît terenul din dreptul ei urma să fie nivelat, încă din 1953, de comun acord cu conducerea lucrărilor de caracter obștesc și sub directa îndrumare și supraveghere arheologică, s-a început săparea ei metodică, descoperindu-se cu acel prilej trei morminte de inhumăție, dintre care unul, în poziție chircită, din prima epocă a fierului și două din epoca migrațiilor. Tot atunci s-au făcut și unele observații stratigrafice destul de sumare care urmau să fie verificate cu ocazia săpăturilor viitoare ¹.

Pentru lămurirea stratigrafiei, precum și a construcției movilei s-a adoptat o tehnică de lucru care s-a considerat a fi cea mai bună pentru obiectivul nostru, ținînd seama și de condițiile în care s-au efectuat săpăturile. Astfel movila a fost împărțită în 4 lobi aproape egali, păstrîndu-se ca martori doi pereți transversali a cîte 2 m lățime și perpendiculari pe centrul movilei (fig. 8). Săparea lobilor s-a făcut pe cît posibil în casete, obținîndu-se astfel un număr cît mai mare de profile, absolut necesare reconstituirii sistemului de construcție al movilei.

Săpăturile executate la movilă în vara anului 1955 s-au efectuat în două etape. În prima etapă s-au săpat concomitent două sectoare, unul de formă triunghiulară, în lobul sud-vestic, și altul dreptunghiular în lobul nord-estic, în așa fel ca să se poată

¹ Cf. M. Dinu, *op. cit.*, p. 81.

obține un profil general NS pe diametrul movilei. Aceste sectoare au fost adâncite în pământul din mantaua movilei pînă la nivelul solului peste care s-a construit movila.

De asemenea, tot în sectoarele amintite, în solul de la baza movilei s-au trasat 8 șanțuri de control, orientate NS, cu dimensiunile de 1×33 m și la 0,50 m distanță, care au fost adâncite pînă la 1,50 m în solul galben de sub movilă. În afară de aceasta, prin mijlocul lobului sud-estic s-a trasat un șanț de 2×24 m, care a fost adâncit pînă la 0,70 m în solul de la baza movilei (fig. 8).

În etapa a doua, în cadrul lucrărilor de nivelare ale șantierului, s-a săpat și restul movilei pînă la reducerea ei totală.

Cu prilejul acestor săpături s-a constatat că movila mare, așa cum arăta pînă la nivelare, a fost construită pe un teren într-o pantă ușoară de la nord la sud, alcătuit din trei straturi deosebite ca nuanță și compoziție. Astfel, peste solul galben s-a depus un strat de culoare cafenie, în care zac resturile neolitice Cucuteni B și la baza căruia s-a săpat o groapă umplută cu oase de animale și ceramică pictată Cucuteni B. Depunerea de deasupra situată între stratul neolitic și baza movilei avea o grosime maximă de 0,25 m și era alcătuită dintr-un sol bătorit de culoare neagră cu humus vegetal în compoziția lui. Cele trei straturi sînt întrerupte la extremitățile movilei printr-o alveolare de circa 3 m lățime și 1,50 m adîncime sub baza movilei. Această alveolare a fost semnalată, atît în lobul nord-estic, cît mai ales în cel sud-vestic, spre capetele externe ale șanțurilor de control.

În ceea ce privește movila, observațiile stratigrafice și compoziția solurilor din mantaua ei au arătat că movila mare era alcătuită din trei movile alăturate (I, II, III), situate una în lobul nord-estic, a doua în lobul sud-estic, și a treia de o parte și de alta a matorului vestic de pe centrul movilei mari (fig. 8).

Cele trei movile componente, de dimensiuni apreciabile (înalte de 2,50 m și cu diametrul de 17 m fiecare), au fost unite ulterior, prin adăogiri de pământ, într-una singură, a cărei formă mai mult sau mai puțin rotundă s-a păstrat în actuala movilă.

Pământul din mantaua celor trei movile inițiale era alcătuit dintr-un sol afinat de culoare neagră, amestecat cu oase de animale, bucăți de vălătuci și fragmente ceramice din așezarea Cucuteni B. Resturile așezării Cucuteni B sînt mai frecvente în solul din mantaua movilelor II și III și foarte rare în cel al movilei I din lobul nord-estic. Aceasta dovedește că pentru ridicarea celor trei movile s-a folosit pământul de deasupra așezării cucuteniene, care era distrusă în vremea ridicării movilelor.

De asemenea, la baza movilelor II și III, pe o arie limitată și la centrul lor, în matorii de profil s-a observat cîte o lentilă de pământ de culoare galbenă cu grosimea maximă de 0,15 m, deasupra solului peste care au fost construite movilele. Acest sol rezultă probabil din săparea gropilor de morminte, pentru care s-au ridicat movilele respective.

Pătura superioară care acoperea și unea cele trei movile, inclusiv pământul de la centrul movilei mari—între cele trei movile componente—avea o culoare cafenie deschis și era lipsită de resturi arheologice. Acest sol a fost scos probabil din alveolarea semnalată prin șanțurile de control la extremitățile movilei mari. Interesant de observat că, în timp ce movila mare pare să fie prevăzută cu un șanț în jurul ei, la nici una din cele trei movile componente ale movilei mari nu s-a identificat vreo urmă de șanț sau alveolare. Această problemă urmează să fie mai bine studiată cu ocazia cercetărilor viitoare.

În cuprinsul movilei mari s-au descoperit 6 morminte de inhumatie, dintre care unul cu ocră din vremea movilei (M 5), unul din prima epocă a fierului (M 7) și patru din epoca migrațiilor (M 4, 6, 8 și 9).

Mormîntul 5 din vremea movilei, descoperit în lobul nord-estic al movilei, ocupă o poziție excentrică. Groapa mormîntului, de formă dreptunghiulară cu colțurile rotun-

jite, era săpată la 0,25 m adâncime în solul natural de culoare neagră de sub movila I. Pe fundul gropii, pe care se mai păstrau urmele unui lîntoliu de umplură de papură sau stuf, zăcea un schelet de matur culcat pe spate cu fața în sus, cu brațele întinse pe lîngă șolduri și cu picioarele chircite și înclinate spre dreapta. Scheletul era orientat cu capul la VNV, avînd aceeași orientare cu groapa de mormînt.

Lîntoliul de pe fundul gropii, ca și oasele scheletului, erau acoperite cu un strat de ocru brun închis, mai gros în dreptul capului și a corpului și mai subțire în regiunea inferioară. De asemenea, de o parte și de alta a craniului, ca și în dreptul humerusului stîng, s-au descoperit și bulgări de ocru roșu. Bulgărele de ocru din dreptul humerusului stîng se deosebea de celelalte printr-o culoare mai deschisă, de un roșu purpuriu. În afară de aceasta, de pe oasele bazinului și din regiunea lombară a coloanei vertebrale s-a cules mai mult de o mîna de ocru galben. Totodată s-a constatat că rămășițele inhumate au fost acoperite tot cu o împletitură de stuf sau papură. După rit, scheletul aparține grupului înmormîntărilor cu ocru roșu în movile. Prin cercetările viitoare urmează să se stabilească dacă și gropile de morminte semnalate prin lentilele de lut galben, la baza movilelor II și III, conțin schelete din aceeași vreme cu mormîntul mai sus descris. ✕

Tot în cuprinsul movilei, în afară de mormîntul cu ocru roșu, s-au descoperit și altele dintre care unul, cu scheletul în poziție chircită, lipsit de inventar, datează probabil din prima epocă a fierului, și alte patru, cu scheletul în poziție întinsă și cu mîinile pe lîngă corp (M 4, 6, 8 și 9) din epoca migrațiilor.

Mormîntul hallstattian s-a descoperit cu ocazia săpării șanțului de pe mijlocul lobului sud-estic, la 24 m SSE de centrul movilei mari și la circa 11 m în afară de limita movilei II, cea mai apropiată de mormînt. Scheletul din acest mormînt zăcea la o adâncime de 1,70 m față de suprafața movilei din dreptul lui, în solul cafeniu de sub baza movilei, în poziție culcată pe stînga și orientat cu capul SSE. O parte din oasele scheletului lipseau, fiind deranjate de groapa unui alt mormînt din epoca migrațiilor, săpată alături și cu 0,70 m mai jos decît aceea a mormîntului hallstattian.

Cele patru morminte din epoca migrațiilor, recent descoperite la movilă, zăceau în solul galben natural de sub poala sudică a movilei mari, fără să atingă vreuna dintre cele trei movile componente ale movilei mari. Dintre aceste morminte, două aparțin unor copii între 2 și 4 ani (M 4 și 6), unul este al unui adolescent (M 8) și ultimul probabil al unui luptător, matur (M 9), după resturile pumnalului de fier din inventarul lui. În ceea ce privește orientarea scheletelor, care este în general N-S, se constată o oarecare regularitate la mormintele din epoca migrațiilor descoperite la movilă. De asemenea, acestea prezintă în majoritatea cazurilor și obiecte de inventar, în special podoabe și uneori vase. Printre mormintele cu un inventar mai bogat se remarcă cel al unui copil (M 6) cu un ulcioraș lucrat la roată din pastă cenușie, așezat la cap și cîteva mărgelă din piatră descoperite în regiunea pieptului, precum și un altul (M 8), al cărui schelet așezat pe un strat de cenușă avea la cap o cană de lut lucrată cu mîna, dintr-o pastă cărămidie, iar la gît un șirag de mărgelă dintre care unele de sticlă, iar altele din piatră colorată diferit.

★

În concluzie, prin lucrările efectuate la Valea Lupului în 1955, s-au adus noi date în legătură atît cu așezările și mormintele din vremea orînduirii comunei primitive și epoca migrațiilor, cît și cu sistemul de construcție al movilei din marginea șoselei Iași—Tg. Frumos.

Astfel, descoperirile sporadice de fragmente ceramice de tip Criș documentează o locuire sporadică în legătură cu o așezare din apropiere.

Cele mai numeroase resturi neolitice provin din importanta așezare din faza Cucuteni B, care, după cât se pare, s-a dezvoltat într-o perioadă mai îndelungată. Această așezare se caracterizează atât prin întinderea ei mare, cât mai ales prin locuințele relativ mici, dispuse în grupuri distanțate. Locuințele grupate au aparținut probabil familiilor înrudite pe bază de descendență și căsătorie și unite printr-o gospodărie comună de grup.

În ceea ce privește locuirea din această așezare, prin descoperirile recente s-a precizat sistemul de construcție și de funcționare a cuptoarelor de ars oale. De asemenea, s-au adus date noi în legătură cu ceramica pictată și cu plastica animalieră, în care se reflectă influența Asiei Anterioare, și care prezintă analogii în unele așezări neolitice din Moldova și de pe teritoriul de vest al R.S.S. Ucraina, din perioada de sfârșit a culturii Cucuteni-Tripolie.

Triburile neolitice care locuiau aici se ocupau cu cultura primitivă a plantelor și în special cu creșterea vitelor, care în această perioadă capătă o importanță din ce în ce mai mare. Alături de acestea continuă să se dezvolte și ocupațiile casnice, ca olăritul, țesutul, împletitul și prelucrarea produselor animaliere. Vinătoarea, documentată prin oasele de animale sălbatice, și pescuitul, prin greutatea de lut ars, continuă să existe ca ocupații secundare.

O dată cu dezvoltarea forțelor de producție iau amploare și conflictele dintre triburile aparținând aceleiași culturi materiale. În legătură cu aceasta, observații mai bune s-au făcut la locuința II cu ceramică pictată numai în stilul grupei ε, în care acest inventar întregibil se păstra pe podeaua locuinței *in situ*, probabil în urma unui atac violent și prin surprindere. De asemenea, faptul că în așezarea Cucuteni B de la Valea Lupului, în unele locuințe sau grupuri de locuințe, ceramica este pictată numai în stilul grupei ε, iar în altele și în special în gropile mari predomină ceramica de stil ζ, indică o grupare a acestor stiluri ceramice pe locuințe, neputându-se deocamdată preciza nimic cu privire la succesiunea lor cronologică. Aceste probleme, deocamdată schițate, impun continuarea cercetărilor în așezarea Cucuteni B de la Valea Lupului, cu atât mai mult cu cât ea urmează să fie distrusă definitiv în anii următori.

În ceea ce privește așezarea de tip *șolniki*, de la începutul primei epoci a fierului, documentată pe lobii estic și central ai terasei, prin cercetările recente s-a constatat că ea se întinde și pe lobul vestic al aceleiași terase. În cenușarele descoperite se întâlnesc foarte multe oase de animale domestice, precum și resturi de locuințe, care erau un fel de colibe din crengi și stuf. Totodată, așezările acestea în formă de sălașe ne atestă un fel de viață mai puțin stabilă, legată de creșterea vitelor, ocupație principală a locuitorilor de aici, fără însă ca să se excludă și cultivarea primitivă a plantelor. Creșterea vitelor a fost documentată prin numeroase oase de animale domestice, descoperite atât în cuprinsul *șolnikului* cât și în solul negru cenușos din preajma lui. În afară de acestea, numărul mare al oaselor cu urme de prelucrare, cum sînt de exemplu capetele de omoplați de bou și coastele de animale cu creștături pe margini, sulele, spatulele și un os lucrat în formă de cosor, dovedesc o tehnică superioară în arta prelucrării osului la triburile de crescători de vite de la începutul primei epoci a fierului.

În sfârșit, resturile cele mai noi descoperite recent pe terasa de la Valea Lupului, datează din sec. III—IV e.n. Ele documentează o locuire sporadică, în legătură cu o așezare din apropiere, care nu a fost încă identificată.

Mormintele au fost urmărite atât prin cercetările de pe terasă, cât mai ales prin săpăturile efectuate la movilă.

Cercetările întreprinse la movilă au adus date noi atât în legătură cu sistemul de construcție al movilei, cât și relativ la perioada în care ea a fost ridicată.

Astfel, s-a constatat că movila, în pămîntul căreia se întâlnesc resturi de locuire din așezarea Cucuteni B, este ulterioară acestei faze de la sfîrșitul neoliticului și poate

fi datată în perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului, sau chiar de la începutul bronzului, în etapa înmormântărilor cu ocră roșu în movile.

În ceea ce privește construcția ei, în cuprinsul movilei s-au putut determina trei movile mai mici alăturate, care au fost unite ulterior, prin adăugire de pământ, într-o movilă mare, aceasta din urmă fiind prevăzută cu un șanț la extremitatea ei.

†Cele trei movile componente ale movilei mari pot fi datate cu precizie în vremea înmormântărilor cu ocră roșu în movile, mai ales că într-una din ele s-a descoperit un mormint din aceeași vreme. Mult mai greu este deocamdată să stabilim când și pentru ce a fost ridicată cea de-a patra movilă, aceea mare, care unea pe celelalte trei mai mici. Numai prin cercetările viitoare se va putea preciza data ridicării movilei mari și în același timp raportul cronologic dintre cele trei movile mici din interiorul ei. De asemenea, tot atunci se va stabili dacă între mormintele din epoca migrațiilor de la movilă, orientate în general NS, și cele de pe botul terasei orientate diferit, există vreo legătură.

În afară de aceasta, pentru o mai bună încadrare a mormintelor cu ocră din movilele de la Valea Lupului, atât din movila recent cercetată cât și din aceea din apropiere, sondată în 1950, se impune efectuarea unor săpături sub formă de sondaje în așezarea contemporană de tip Gorodsk, semnalată în apropiere, pe un martor din terasa medie de pe celălalt mal al Bahluiului, pe teritoriul comunei Uricani-Iași.

Toate aceste rezultate obținute în 1955 la Valea Lupului impun continuarea cercetărilor și în 1956, când pentru ultima dată se vor mai putea efectua lucrări de supraveghere arheologică și sondaje, cu scop de salvare, în această intensă și bogată stațiune cu resturi de locuire și morminte din vremea orînduirii comunei primitive și din epoca migrațiilor. Cu acest prilej, un accent deosebit va trebui să se pună pe săpăturile de la movilă, pentru a se elucida o serie de probleme nelămurite pînă în prezent în legătură cu acest important obiectiv din cuprinsul șantierului de la Valea Lupului.

M. DINU

АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ РАСКОПКИ В ВАЛЯ ЛУПУЛУЙ

(КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ)

Археологические раскопки, имевшие место в 1955 году на нижней террасе долины Валя Лупулуй, развивались в форме археологических наблюдений и более крупных разведок в двух главных пунктах: на месте крупного неолитического поселения фазы Кукутени Б, в западной части террасы (рис. 1) и на большом кургане, расположенном на шоссе Яссы—Тыргу Фрумос.

Во время раскопок на террасе было найдено несколько обломков керамики типа Криш, доказывающих существование временного поселения, находящегося в связи с соседним поселением.

Также тщательно были исследованы три жилища, пристройка, четыре ямы и две гончарные печи, расположенные на обширной площади поздненеолитической стоянки, относящейся к фазе Кукутени Б.

Это поселение отличается своим значительным протяжением и особенно своими небольшими жилищами (20 м², 40 м² и 60 м²), расположенными группами на известном расстоянии одно от другого. Вероятно, эти группы жилищ принадлежали родственным семьям.

Недавно обнаруженный инвентарь на площади поселения Кукутени Б содержит многочисленные сосуды и обломки расписной керамики в стиле групп ε и ζ, из которых некоторые с изображениями животных, типа стилизованных хищников, говорят о влиянии передней Азии и о культурных связях, существовавших между неолитическими поселениями Молдовы и западной Украины, в период конца культуры Кукутени-Триполье. Эти восточные влияния встречаются как в антропоморфной, так и в зооморфной пластике. В этом отношении следует отметить найденный больших размеров

обломок идола в виде колонны, жертвенник, напоминающий собой большой сосуд (рис. 6, 3) и обломок крышки с зооморфными ручками (рис. 6, 5).

К инвентарю стоянки относятся и несколько зернотерок из плоских камней, кремневые лезвия, костяные шила, гири из обожженной глины, а также много костей домашних животных, в особенности рогатого скота, что говорит об интенсивном животноводстве.

В пределах того же поселения были найдены и две гончарные печи, с продолговатыми огнеходами, выкопанными в грунте и отделенными один от другого центральной стеной в том же грунте. Топка отделена от горнила для обжига сосудов перегородкой с отверстиями в несколько рядов, изготовленной из смеси глины с половой и поддерживаемой рядом конусов, расположенных горизонтально, а также и внешними стенами огнеходов.

На той же террасе были обнаружены и остатки другого поселения типа зольник, относящегося к первой эпохе железа, где было найдено большое число костей домашних животных, из которых некоторые со следами обделки, употреблялись в качестве инструментов.

Тогда же, во время исследований, имевших место в 1955 году, были произведены раскопки и на большом кургане (занимаемая площадь — 4000 м²), расположенном близ шоссе Яссы—Тыргу Фрумос; курган был разделен на 4 почти равные части двумя продольными и поперечными стенами, проходящими через центр кургана (рис. 8). В связи с этими раскопками было установлено, что этот курган, у основания которого были обнаружены следы поселения типа Кукутени Б, был насыпан после конца неолита и может быть датирован переходным периодом между неолитом и эпохой бронзы или же даже началом эпохи бронзы, в период курганных погребений типа «красной охры».

Внутри большого кургана можно было различать три малых кургана, которые впоследствии были соединены насыпями и образовали один большой курган, обведенный рвом.

В пласте, на котором был курган, найдено шесть погребений, из которых одно типа «красной охры», захороненных в грунте у основания одного из трех малых курганов, составляющих вместе один большой курган; благодаря последнему погребению можно датировать малые курганы. Остальные пять погребений, вскрытые у краев трех малых курганов и в грунте у основания большого кургана, относятся к первой эпохе железа (М 7) и к эпохе переселений (М 4, 6, 8 и 9); из них более важны 2 могилы, благодаря найденному в них материалу, состоящему из керамики и разных украшений.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — План разведок поселения Кукутени Б.

Рис. 2. — Расписная керамика стиля ε (1) и ζ (2) фазы Кукутени Б.

Рис. 3. — Расписной сосуд стиля ε фазы Кукутени Б.

Рис. 4. — Традиционная расписная керамика δ^a (3) стиля ε (2, 4, 5) и ζ (1) фазы Кукутени Б.

Рис. 5. — Неолитические орудия из кости (1), кремня (2—3) и камня (4) фазы Кукутени Б.

Рис. 6. — Статуэтки из обожженной глины (1—2, 4—5) и фрагмент части жертвенника из обожженной глины (3) фазы Кукутени Б.

Рис. 7. — Ручки сосудов (1—3) и костяные инструменты (4—9) поселения типа зольник начала первой эпохи железа.

Рис. 8. — План раскопок кургана.

CHANTIER ARCHÉOLOGIQUE DE VALEA LUPULUI

(RÉSUMÉ)

Les recherches archéologiques continuées en 1955 sur la terrasse inférieure de Valea Lupului se sont déroulées sous forme de surveillance archéologique et de sondages plus considérables dans deux endroits plus importants, à savoir: sur l'emplacement d'une grande station néolithique appartenant à la phase Cucuteni B, sur le lobe Ouest de la terrasse (fig. 1) et sur le grand tertre en bordure de la route Iași—Tg. Frumos.

A l'occasion des fouilles effectuées sur la terrasse, on a découvert quelques fragments céramiques du type Criș, attestant une station sporadique, dans le voisinage.

De même, on a exploré méthodiquement trois habitations, une annexe, quatre fosses et deux fours de potier, situés dans une station riche et étendue datant de la fin du néolithique et de la phase Cucuteni B.

Cette station est caractérisée tant par sa grande étendue que, surtout, par ses habitations relativement exiguës (20 m², 40 m² et 60 m²), disposées en groupes situés à distance les uns des autres. Les habitations groupées appartenaient probablement à des familles apparentées par descendance et par alliance.

L'inventaire récemment découvert dans la station Cucuteni B comprend de nombreux pots et fragments céramiques peints dans le style des groupes ε et ζ dont quelques-uns, décorés de représentations animales (une sorte de carnassier stylisé), reflètent les influences de l'Asie occidentale et les relations culturelles entretenues avec quelques autres stations néolithiques de Moldavie et du territoire occidental de la R.S.S. d'Ukraine, dans la période finale de la civilisation Cucuteni-Tripolie. Ces influences orientales se rencontrent tant dans la plastique anthropomorphe, que dans celle zoomorphe. À cet égard, on remarque la présence d'un fragment d'idole de grandes dimensions, en forme de colonne ou d'autel, dont la tête ressemble à un récipient (fig. 6, 3), ainsi qu'un couvercle fragmentaire, à anses zoomorphes (fig. 6, 5).

De l'inventaire de la station font aussi partie quelques moules plats, en pierre, des lames en silex, des poinçons en os, des poids en argile cuite, ainsi que de nombreux os d'animaux domestiques, plus particulièrement des bovidés, ce qui prouve une intensification de l'élevage du gros bétail.

On a découvert également dans la même station, deux fours de potier à foyer allongé, creusés à même le sol vierge et séparés par une paroi mitoyenne, ménagée dans le même sol. Les foyers sont séparés de la chambre où s'effectue la cuisson des pots par une plaque perforée, consistant en plusieurs couches d'argile mélangée de bale, reposant sur une série de cônes disposés horizontalement et sur les parois extérieures des foyers.

On a découvert également, sur la même terrasse, les restes d'une station du type *zoliniki* (« cendrier »), du début du premier âge du fer, dans l'enceinte de laquelle on rencontre beaucoup d'os d'animaux domestiques; quelques-uns portant des traces de façonnage, ont été employés comme outils.

À l'occasion des recherches de 1955, on a encore effectué des fouilles dans le grand tertre (superficie d'environ 4000 m²), situé en bordure de la route Iași—Tg. Frumos. On l'a divisé en quatre secteurs, à peu près égaux, par deux parois transversales et perpendiculaires l'une à l'autre (fig. 8). On a constaté, à l'occasion de ces fouilles, que le tertre, dans le sol duquel on a découvert des traces d'habitation de type Cucuteni B, a été construit après cette phase de la fin du néolithique et peut remonter à la période de transition du néolithique à l'âge du bronze ou même au commencement de l'âge du bronze, à l'étape des sépultures à ocre rouge dans les tumuli.

On a pu déterminer, à l'intérieur du grand tertre, trois petits tertres s'avoisinant, unis ultérieurement en un grand tertre, pourvu, celui-ci, d'un fossé à son extrémité.

Dans le sol dont on a construit le tertre on a découvert six sépultures à inhumation, dont une à ocre rouge; creusée dans le sol à la base de l'un des trois tertres composant le grand tertre, celle-ci précise la date d'édification des petits tertres. Les cinq autres sépultures, creusées à l'extrémité des trois petits tertres, dans le sol de la base du grand tertre, datent du premier âge du fer (M 7) et de l'époque des migrations (M 4, 6, 8 et 9). Deux d'entre elles sont plus importantes en raison de leur inventaire qui consiste en céramique et parures.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Plan des sondages dans la station Cucuteni B.

Fig. 2. — Céramique peinte de style ε (1) et ζ (2) de la phase Cucuteni B.

Fig. 3. — Vase peint de style ε de la phase de Cucuteni B.

Fig. 4. — Céramique peinte de tradition δ² (3) et de style ε (2, 4, 5) et δ (1) de la phase Cucuteni B.

Fig. 5. — Outils néolithiques en os (1), silex (2 et 3) et pierre (4) de la phase Cucuteni B.

Fig. 6. — Figurines en terre cuite (1—2, 4—5) et fragment d'une pièce de culte (3) en terre cuite de la phase Cucuteni B.

Fig. 7. — Anses de vases (1—3) et outils en os (4—9) de la station du type *zoliniki* (« cendrier ») du début du premier âge du fer.

Fig. 8. — Plan des fouilles du tertre.